

'De Perzische oorlogen en het Griekse landschap' was het onderwerp van de docentencursus die in oktober 2015 plaatsvond. Het was de derde van de intensieve nascholingscursussen voor docenten die sinds 2013 jaarlijks worden georganiseerd door de faculteit der geesteswetenschappen van de UvA in samenwerking met Labrys Reizen.

Een aantal historici en classici ging een week lang o.l.v. Gert Jan van Wijngaarden en Christine de Haan intensief op zoek naar sporen van de grote veldslagen uit de eerste en tweede Perzische Oorlog. Zij maakten gebruik van literaire en historische bronnen, herinneringsmonumenten en wijgeschenken, archeologische vondsten en landschappelijke context. Fricatie tussen literaire en materiële cultuur vormde de rode draad in het onderzoek.

Bij aankomst in Athene op 21 oktober startte het programma op de Griekse Agora. Met een speciale permissie kon de opgraving van de Stoa Basileios worden bezocht. Deze Stoa is, evenals de Stoa Poikile ertegenover, door de aanleg van de metro naar Piraeus afgesneden van de Griekse Agora. De Stoa Basileios speelde een belangrijke rol in de wetgeving van Athene. De Stoa Poikile werd gebouwd na de Perzische Oorlogen en was vanwege de schilderingen over de slag bij Marathon interessant voor ons thema. Op de Agora werden vervolgens presentaties gegeven over 'De ontwikkeling van tirannie naar democratie' en 'Ostracisme', een proces waarbij een aantal Griekse generaals, ondanks een succesrijke rol in de strijd tegen de Perzen, tot verbanning werd veroordeeld.

Presentatie op de Griekse Agora over de ontwikkeling van tirannie naar democratie in de vijfde eeuw v. Chr.

Op het Nederlands Instituut werden wij 's avonds hartelijk welkom geheten door directeur Winfred van de Put. Hij hield voor ons een lezing ter voorbereiding op het thema dat de volgende dag op het programma stond: 'grafcultuur en grafredes in de vijfde eeuw v. Chr.'

Een bijzondere ervaring was het bezoek aan de École française de volgende dag. In de tuin van dit instituut staat een stele opgesteld met de tekst van de z.g. eed van Plataia. De classici onder ons deden enthousiaste pogingen om de Griekse tekst te ontcijferen, maar er moest uiteindelijk toch nog een Franse vertaling aan te pas komen.

Ons bezoek aan het Kallimarmaro stadion was een goede gelegenheid voor een presentatie over de historiciteit van de marathon. De verhalen over een boodschapper Pheidippides of Philippides hebben n.l. in de loop van de geschiedenis mythische vormen heeft aangenomen.

Een rondreis van vier dagen voerde ons langs plaatsen waar Grieken en Perzen met elkaar zijn slaags geraakt: Marathon, Eretria, Thermopylai, Plataia en Salamis.

Het eerste doel op weg naar Marathon was de tumulus (soros) voor de gevallen Atheners. Hoewel het niet gebruikelijk was dat gesneuvelde soldaten op de plaats van de strijd werden begraven, zijn in Marathon grote grafheuvels opgeworpen als eerbetoon aan de Atheners en de Plataiers. Er bestaat nogal wat twijfel over de datering van deze graven, vooral omdat grafheuvels met een centrale crematiesleuf en offergeul meer kenmerkend zijn voor aristocratische graven uit de 7^e eeuw v. Chr., die weer teruggaan op de grafcultuur uit de Homerische tijd.

Na een pittige klimpartij lag de vlakte van Marathon beneden ons, nu volgebouwd met kassen en landbouwgewassen. Hierdoor was het niet gemakkelijk de slag bij Marathon naar de overlevering van Herodotus te reconstrueren. Toch was het een geweldige ervaring om op deze plek te kunnen staan, waar ooit duizenden Perzen vanaf zee in de aanval gingen en door de Atheners werden verdreven.

Het kleine museum bij de opgraving bergt vele schatten uit de grafheuvels en (een deel van) het tropaion dat na de slag werd opgericht.

Ons bezoek aan Rhamnous 's middags viel in het water. Slagregens benamen ons het uitzicht op de tempel van de wraaggodin Nemesis en van een afdaling naar het fort kon geen sprake zijn.

Na een onstuimige oversteek naar Euboia was het geriefelijke hotel in Eretria meer dan welkom.

De volgende dag werd een bezoek gebracht aan de opgravingen en het museum van Eretria. Deze stad werd verwoest in de eerste Perzische Oorlog omdat zij hulp had verleend aan het opstandige Milete.

Marathon, de grafheuvel van de Atheners

Eretria, het Heroön

Het volgende reisdoel was Thermopylai, de bergpas waar in de tweede Perzische Oorlog tegen het leger van koning Xerxes werd gevochten en waarmee de naam van de Spartaanse koning Leonidas voorgoed verbonden is. Uit de klassieke oudheid zijn heel verschillende versies van de veldslag overgeleverd. De autoweg die nu dwars door het dichtbegroeide landschap loopt maakte een reconstructie van het verleden er niet eenvoudiger op. Hier bleek heel duidelijk hoezeer verandering in de landschappelijke context, naast literaire traditie van klassieke schrijvers en lieux de mémoire, het beeld van gebeurtenissen uit het verleden vertroebelt.

Na een bezoek aan Delphi i.v.m. militaire wijdingen en de wijgeschenken, die als herinnering aan de oorlogen werden opgericht, was Plataia het volgende reisdoel. Tot onze verassing was de vlakte van Plataia heel overzichtelijk en niet bebouwd, zodat het reconstrueren van de veldslag in onze optiek heel goed mogelijk was. Hier konden we ons de strijd van hoplieten voorstellen tegen een leger dat in aantal weliswaar veel groter was, maar te licht bewapend om het op te kunnen nemen tegen de muur die de Griekse phalanx vormde. Een aardige bijkomstigheid was dat een kudde koeien rustig grazend tussen de ruïnes van de tempel van Hera en de antieke muren liep en zo onbewust heden en verleden met elkaar verbond.

De groep druk bezig met het reconstrueren van de slag bij Plataia

Via de Diolkos en Kenchreai, de oude zeehaven van Korinthe, ging de reis verder naar Salamis. De baai, hoewel nu vol grote veerboten en vrachtschepen, sprak toch zeer tot de verbeelding. Het uitzicht op de berg Aigaleos, aan de voet waarvan koning Xerxes op zijn troon de zeeslag aanschouwde, inspireerde ons tot het voorlezen van de smadelijke aftocht van het Perzische leger uit 'Xerxes' van Louis Couperus.

De laatste dag in Athene werd besteed aan het 'Perzenpuin' en het monumentale bouwprogramma dat na de Perzische oorlogen werd gerealiseerd. De voordracht van 'de Perzen' van Aischylos in het Dionysos theater met een vertolking van 'Ombra Mai Fu' uit de opera Serse (Xerxes) was een van de hoogtepunten van de cursus.

Het was een prachtige week, ondanks, of misschien, gezien het thema van de cursus, zelfs dankzij regen en onweer, met vele mooie momenten en grote betrokkenheid en saamhorigheid van de deelnemende docenten. Evenals bij de vorige cursussen werd de uitwisseling van vakkennis als heel verrijkend ervaren.

We kijken terug op een intensieve en zeer geslaagde cursus!